

REGIONAL HANDLINGSPLAN 2018–2025

TOBACCO ENDGAME – RÖKFRITT SVERIGE 2025

www.livsstilkronoberg.se

FOTO: INGRID EDVARDSSON AURIN.

FOTO: LINNEA ANDERSSON.

Bakgrund

Tobacco Endgame – Rökfritt Sverige 2025 är ett opinionsbildningsprojekt som drivs av ett antal organisationer som arbetar tobaksförebyggande. Målet är att mindre än fem procent av befolkningen är dagligrökare år 2025. Avsikten är att få till stånd ett nationellt politiskt beslut om en utfasningsstrategi och ett måldatum för det tobaksförebyggande arbetet.

Tobaksrökningen skapar ohälsa, fattigdom och skadar vår miljö. Rökning är en välkänd markör som förstärker ojämlikhet i hälsa och rökning är betydligt vanligare i utsatta grupper, till exempel bland personer som är arbetslösa, har en kort utbildning, har en psykisk sjukdom samt kvinnor som är ensamstående. Därmed blir arbetet med att minska frekvensen med rökning också ett sätt att minska den ojämlika fördelningen av ohälsa i befolkningen.

Rökning är såväl ett globalt som nationellt problem. Allt fler länder bestämmer sig för att med hjälp av olika åtgärder sätta stopp för de produkter som under det senaste århundradet dödat sex miljoner människor varje år, vilket är fler individer än världskrig och farsoter tillsammans. Denna långdragna hälsokatastrof har startats och underhållits av en global tobaksindustri.

WHO har genom sin Tobakskonvention¹⁾ och FN genom sitt NCD-initiativ²⁾ uppmärksammat problematiken och försett medlemsländerna med en bred strategi med åtgärder som erfarenhetsmässigt visat sig minska tobaksbruket och därmed förbättra folkhälsan. Tobakskonventionen som ratificerades av Sverige 2005 är en politisk viljeyttring för ett förstärkt och kontinuerligt tobaksförebyggande arbete som syftar till att minska den tobaksrelaterade sjukligheten och dödligheten, men också tobakens samhälls- och miljöpåverkan. Det krävs en kombination av flera olika åtgärder från global till lokal nivå för att nå målen.

Flera länder har tagit initiativ till ytterligare skärpning av strategin genom politiska beslut. Ett måldatum har preciserats då tobaksrökning ska ha minskat till "noll eller nära noll". Exempel på sådana länder är Nya Zeeland vars politiska ambition är att praktiskt taget vara rökfritt år 2025, Irland (2025), Skottland (2034) och Finland (2040). Denna strategi – Tobacco Endgame – innebär ett perspektivskifte som bidrar till ett ökat fokus på kraftfulla åtgärder för ett minskat tobaksbruk.

¹⁾ The WHO Framework Convention on Tobacco Control, Världshälsoorganisationens ramkonvention om tobaks-kontroll, 2003.

²⁾ Non Communicable Diseases, icke smittbara sjukdomar, 2012.

I Sverige har Tobaksfakta – oberoende tankesmedja och dess medlemsorganisationer³⁾ tagit initiativet till en svensk version – Tobacco Endgame – Rökfritt Sverige 2025. Förslaget innebär att regeringen fattar ett principbeslut om ett måldatum år 2025, då dagligrökningen ska ha minskat till mindre än fem procent i den vuxna befolkningen. Att ansluta sig till Tobacco Endgame innebär att vi som nation ska följa tobakskonventionen och begränsa skadeverkningarna av tobak genom att arbeta på olika nivåer från den nationella till lokal arenan.

³⁾ www.tobaksfakta.se

Med utgångspunkt i regeringsförklaringens ambition att ”sluta påverkbara hälsoklyftor inom en generation” vill regeringen se ”ett fortsatt minskat tobaksbruk där rökningen ska vara starkt reducerad och inte längre utgöra ett dominerande folkhälsoproblem”. Regeringen ställer sig därför bakom målet om att nå ett rökfritt Sverige till år 2025 i ANDT-strategin som presenterades i februari 2016 ⁴⁾.

Om vårt län når det uppsatta målet att minska andelen dagligrökare från nuvarande omkring tio procent till fem procent år 2025, skulle det enligt beräkningar med Hälso-kalkylatorn innebära 1 049 färre sjukdomsfall. Uträknat bland tio utvalda sjukdomar och sjukdomsgrupper som har samband med rökning, samt ge en besparing för enbart hälso- och sjukvården på 65 543 000 kronor⁵⁾. Ytterligare besparingar sker för kommunerna i Kronobergs län på 32 439 000 kronor och för försäkringskassan 56 880 000 kronor, avseende produktionsbortfall, förtidspension och förtida död samt sjukskrivningar.

I december 2017 hade 169 organisationer och myndigheter ställt sig bakom Tobacco Endgame-strategin. Samtliga landsting/regioner har tagit beslut om att ställa sig bakom Tobacco Endgame. Tio länsstyrelser i landet har anslutit sig, Blekinge, Kalmar och Kronoberg var bland de tre första.

Att ställa sig bakom Tobacco Endgame innebär att man bejaktar följande:

- vi förstår bakgrunden och behovet av att skifta perspektiv i det tobaksförebyggande arbetet
- vi stödjer principen att ett årtal ska preciseras då rökningen ska vara kraftigt begränsad
- vi stödjer en bred opinionsbildning för ett politiskt beslut med en tillhörande handlingsplan

Syfte

Syftet med handlingsplanen för Kronobergs läns arbete med Tobacco Endgame är att långsiktigt minska tobaksanvändningen bland unga och vuxna. Samt att minska ojämlikheterna i hälsa och främja en förbättrad folkhälsa i befolkningen.

⁴⁾ En samlad strategi för ANDT-politiken 2016–2020 (Skr.2015/16:86)

⁵⁾ www.hfsnatverket.se/sv/halsokalkylatorn

Pågående tobakspreventivt arbete i Kronobergs län

Det pågående tobaksförebyggande arbetet, inklusive tillsyn enligt tobakslagen, behöver intensifieras i länet för att inte ungdomar ska börja röka. Vi behöver erbjuda fler tobaksfria miljöer och lättillgängligt stöd till tobaksavvänjning, såväl generellt som till riktade grupper. Detta arbete bör ske i samarbete med länets kommuner och externa samverkanspartners.

Region Kronoberg

En handlingsplan är upprättad för Region Kronobergs interna arbete och antogs av Regionstyrelsen 2017. Hälso- och sjukvården behandlar dagligen länets invånare för rökrelaterade sjukdomar och det pågår även ett tobakspreventivt arbete sedan en lång tid tillbaka. Här finns medicinska riktlinjer som beskriver hur hälso- och sjukvårdspersonalen bör arbeta med tobak i patientarbetet. Utbildade tobaksavvänjare finns på sjukhusen i Växjö och i Ljungby och samtliga vårdcentraler kan erbjuda tobaksavvänjning. Inom mödra- och barnhälsovården pågår ett ständigt arbete för att minska risken att utsättas för passiv rökning både under graviditet och då barnet är fött.

I riktlinjerna för Tobaksfri Region Kronoberg beskrivs att alla medarbetare har en tobaksfri arbetstid och att rökning endast är tillåten på anvisade platser. Syftet med riktlinjerna är hänsyn till personalens hälsa men även ett hälsoekonomiskt perspektiv.

Länsstyrelsen i Kronobergs län

Länsstyrelsens förebyggande arbete utgår från den nationella ANDT-strategin. Uppdraget är att de nationella politiska målen omvandlas till förebyggande arbete anpassat efter lokala förhållanden. I uppdraget ingår att fånga upp lokala och regionala behov av stöd och förmedla dessa till regional och nationell nivå. Länsstyrelsen har i samverkan med övriga berörda aktörer inom Livsstil Kronoberg⁶⁾ arbetat fram en regional handlingsplan för ANDT som konkretiserar de regionala insatser som ska genomföras utifrån den nationella strategins målområden.

På länsnivå har Länsstyrelsen uppdraget att samordna det regionala förebyggande arbetet kring tobak, samt tillsynsansvar över tobakslagen. På tobaksområdet krävs att den som ska sälja tobak måste anmäla detta till kommunen innan försäljning påbörjas.

⁶⁾ <http://livsstilkronoberg.se/>

Inom tillsynsområdet har Länsstyrelsen ett ansvar för att kommunerna följer reglerna och bistår med råd i tobakslagen.

Länsstyrelsen i Kronobergs län har beslutat om och tillämpar rökfri arbetstid.

Kommunernas arbete

På kommunal nivå sker tobaksarbetet genom tillsyn av detaljhandel och rökfria miljöer, detta är lagstadgat arbete. Det förebyggande arbetet skiljer sig åt mellan kommunerna. Skolan är en viktig arena för hälsofrämjande och tobaksförebyggande arbete. Exempel på tobaksförebyggande insatser för skolorna är ANDT-undervisning, rökfria skolgårdar, rökfri/tobaksfri skoltid samt genom tobaksförebyggande program. Samverkan med föreningsliv och föräldrar är viktiga komplement i arbetet för att barn/ungdomar ska förbli tobaksfria.

JAG VILL SLUTA

FOTO: TOBAKSAKTA.

Förslag till långsiktiga åtgärder för Tobacco Endgame i Kronobergs län

I den länsgemensamma folkhälsopolicyn ska länets kommuner, Region Kronoberg och Länsstyrelsen i Kronobergs län samarbeta och samhandla kring folkhälsofrågor och verka för att skapa förutsättningar för en god och jämlik hälsa för länets befolkning⁷⁾. Policyn är en understrategi till den Regionala utvecklingsstrategin Gröna Kronoberg 2025 och ska öka möjligheten till samhandling runt hur målen ska uppnås⁸⁾. Folkhälsopolicyn bygger även på Barnkonventionen⁹⁾ och den nationella strategin för att stärka barnets rättigheter i Sverige som antogs juni 2010¹⁰⁾. Från den nationella folkhälsopolitikens elva målområden¹¹⁾ har tre områden lyfts upp som prioriterade områden, däribland målområde 11 om alkohol, narkotika, doping och tobak. Till detta målområde har även en handlingsplan tagits fram för det länsgemensamma ANDT-arbetet inom Livsstil Kronoberg, åtgärderna för Tobacco Endgame överensstämmer med denna handlingsplan.

Arbetsgrupp inom Livsstil Kronoberg

Handlingsplanen ger en översiktlig generell inriktning för vad som ska genomföras och byggs på Tobakskonventionens riktlinjer. En årlig verksamhetsplan som tydliggör insatser tas fram av arbetsgrupp för Tobacco Endgame, där Länsstyrelsen och Region Kronoberg samt kommunrepresentanter ingår. Arbetsgruppen, som ingår i Livsstil Kronobergs samverkan, ansvarar för årlig uppföljning av verksamhetsplanen.

⁷⁾ http://www.regionkronoberg.se/contentassets/3adba0b6bc5e4ef5abd59539a53079d2/lansgemensam-folkhalsopolicy-2016_slutgiltig.pdf

⁸⁾ www.regionkronoberg.se/gronakronoberg

⁹⁾ UNICEF (2012). Barnkonventionen.

¹⁰⁾ kansliet (2010a). Nationell strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige strategimål.

¹¹⁾ Regeringskansliet (2008). En förnyad folkhälsopolitik. Prop.2007/08:110.

INSATZOMRÅDE – TOBACCO ENDGAME	ANSVAR
Stödja kommunerna att fatta beslut om Tobacco Endgame.	Länsstyrelsen, Region Kronoberg
Medverka i lokala, regionala och nationella nätverk kring tobaksprevention.	Länsstyrelsen, Region Kronoberg

INSATZOMRÅDE – TILLSYN ENLIGT TOBAKSLAGEN	ANSVAR
Erbjuda kommunerna stöd genom utbildningar gällande tobakslagen och tillsynsmetodik samt anordnande av regionala nätverksträffar för handläggare.	Länsstyrelsen
Genom verksamhetstillsyn, rådgivning och löpande granskning följa kommunernas arbete gällande detaljhandel och rökfria miljöer. Länsstyrelsen ska göra ett tillsynsbesök vartannat år hos ansvarig kommunal nämnd.	Länsstyrelsen
Vara behjälplig i de fall kommuner vill tillämpa samarbetsavtal för tillsyn och handläggning gällande tobakslagen.	Länsstyrelsen
Följa upp och sammanställa olika metoder som används i kommunernas tillsynsarbete, t ex kontrollköp och rökfria skolgårdar.	Länsstyrelsen

FÖREBYGGANDE INSATSER	ANSVAR
Kartlägga och eventuellt utveckla kommunernas information på dess hemsidor gällande tobak och e-cigarett.	Länsstyrelsen i samverkan med kommunerna
Erbjuda samtliga kommuners skolor information och utbildning gällande metodmaterialet "ANDT på schemat".	Länsstyrelsen Region Kronoberg
Stöd till kommunerna i att stimulera skolornas arbete gällande tobaksfri skoltid.	Länsstyrelsen Region Kronoberg
Stödja det tobaksförebyggande arbetet inom skolor och förskolor.	Länsstyrelsen och Region Kronoberg i samverkan med kommunerna

HÄLSOFRÄMJANDE INSATSER	ANSVAR
Stödja arbetet inom mödra- och barnhälsovården för att minska risken att utsättas för passiv rökning både under graviditet och då barnet är fött.	Region Kronoberg
Stödja arbetet med att minska antalet tobaksbrukare i länet genom att erbjuda tobaksavvänjningsstöd inom hälso- och sjukvården.	Region Kronoberg
Utveckla metoder för tobaksavvänjning för unga. Detta sker i samverkan med ungdomar och unga vuxna inom olika arenor.	Region Kronoberg
Inventera och vid behov stödja länets tobaksförebyggande arbete inom den hälsofrämjande etableringen för kvinnor och män samt pojkar och flickor som finns i länet som asylsökande/nyanländ.	Länsstyrelsen Region Kronoberg i samverkan med kommunerna, arbetsförmedling, studieförbund med flera.
Följa och vid behov stödja införandet av de nationella sjukdomsförebyggande metoderna inom hälso- och sjukvården, inklusive den kommunala hälso- och sjukvården, med fokus på tobak.	Region Kronoberg i samverkan med kommunerna.
Följa upp arbetet med rekommenderat tobaksuppehåll i samband med alla planerade operationer i syfte att förbättra operationsresultatet för den enskilde.	Region Kronoberg

SAMVERKAN	ANSVAR
Skapa forum för kompetensutveckling och samverkan genom nätverksträffar för länsgemensamt folkhälsoarbete.	Region Kronoberg, Länsstyrelsen och kommunerna
Ta fram årliga verksamhetsplanen samt uppföljning av handlingsplan för Tobacco Endgame.	Arbetsgrupp för Tobacco Endgame (representanter för Region Kronoberg, Länsstyrelsen och kommunerna)
Årlig avrapportering till Livsstil Kronoberg samt representation i dess samrådsgrupp.	Arbetsgrupp för Tobacco Endgame

FOTO: INGRID EDVARDSSON AURIN.

